

**СТАНИСЛАВ ЛЕМ
ПРОФЕСОР А. ДОНДА
ИЗ СПОМЕНИТЕ НА ЙОНА
ТИХИ**

Част 9 от „Из спомените на Йон Тихи“

Превод от полски: Мария Раева, 1988

chitanka.info

Пиша тези редове на глинени плочки, седнал пред пещеричката си. По-рано често се замислях как са го правили във Вавилон, но в никакъв случай не съм си представял, че ще се наложи аз да се занимавам с това. Тогава навярно глината е била по-добра, а може би клинописът е по-подходящ за случая.

При мен глината ту се разплесква, ту се троши, но все пак е по-добре, отколкото да дращиш с парче варовик върху каменна плоча — от дете не мога да търпя скрибуцането. Сега вече няма да наричам първобитната техника примитивна. Преди да тръгне, професорът дълго наблюдава как се мъча да секна огън, а след като счупих едно след друго ножчето за консерви, нашата последна пила, джобното ножче и ножиците, той отбеляза, че доктор Томпкинс от Британския музей, който преди четиридесет години се опитал ръчно да изработи стъргало, каквито са се правели през каменния век, не само си навехнал ръката и си счупил очилата. Професорът добавил нещо за презрителното високомерие, с което сме свикнали да гледаме на своите пещерни прадеди. Той е прав. Моето ново жилище е мизерно, постелката изгни съвсем, а от артилерийския бункер, където толкова добре се бяхме подредили, ни изгони стара болна горила, която дяволът беше докарал от джунглата. Професорът твърди, че горилата въобще не ни е пъдила. Това също е вярно — тя не проявяваше агресивност, но мен ме изнервяше играта ѝ с гранатите. Може би щях да се опитам да я прогоня — забелязах, че се страхува от червените кутии с консервирана супа от раци, там останаха още много, — но и тя не се боеше кой знае колко от тях, а освен това Марамоту, който сега открито признава, че е шаман, заяви, че е познал в маймуната душата на своя чичо и ни забрани да я дразним. Аз съжалявам много за бункера; някога той беше едно от граничните укрепления между Гурундувай и Ламблия, но сега войниците са се разбягали, а нас ни изхвърли навън маймуната. Непрекъснато се ослушвам, защото игрите с гранати никога не свършват добре, но засега се чуват само стонове на преялите урувоту и гълченето на онзи павиан с подбитото око, за когото Марамоту казва, че не е обикновен павиан, и ако не реша да правя глупости, сигурно и той няма да премине към действия.

Приличната хроника трябва да е датирана. Зная, че краят на света настъпи веднага след дъждовния период. Оттогава минаха няколко седмици, но не мога да кажа точно колко, защото горилата ми

отне календара, в който записвах най-важните събития — отначало с мастило, а когато то се свърши — със супа от раци.

Професорът е убеден, че това съвсем не е краят на света, а само край на нашата цивилизация. Принуден съм да се съглася с него, защото събития с такива размери не могат да се измерват с личните неудобства. Нищо страшно не е станало — казваше отначало професорът и предлагаше на Марамоту и на мен да изпеем нещо, когато обаче му се свърши тютюнът, той загуби душевното си спокойствие и след опита да натъпче лулата си с кокосови влакна, тръгна към града за нов тютюн, въпреки че си представяше ясно какви опасности крие подобно пътешествие в сегашните условия. Не зная дали ще го видя някога. Толкова повече съм длъжен да оставя жизнеописанието му на потомците, на които предстои да възродят цивилизацията. В живота ми стана така, че можах да наблюдавам отблизо видните личности на епохата и кой знае дали Донда няма да бъде признат за пръв сред тях. Но най-напред трябва да обясня как се озовах в африканските предели, които станаха сега ничия земя.

Постиженията ми в нивата на космонавтиката ми донесоха определена известност и различни организации, учреждения и частни лица се обръщаха към мен с молба за сътрудничество, титулувайки ме професор, член на Академията или поне доктор.

Всичко това ми беше неприятно, тъй като считам, че не съм заслужил никакви звания, но професор Тарантога ме убеди, че общественото мнение не може да се примири с празнотата пред името ми, и като се разбрал зад гърба ми със свои влиятелни познати, ме направи Генерален представител на ФАО — Световната организация по прехрана и земеделие — в Африка.

Приех този пост заедно с титлата Съветник и Експерт, защото смятах, че е чиста синекура, но се оказа, че в Лямблия — република, която беше преминала изведнъж от палеолита към монолита на съвременното обществено устройство, ФАО построила фабрика за кокосови консерви и аз като пълномощен представител трябваше тържествено да я откроя. А трябваше ли да се случи така, че инженер Арман дьо Бер, който ме придружаваше по поръчение на ЮНЕСКО, на приема във френското посолство да загуби очилата си и недовиджайки, да вземе чакала, който му попаднал подръка, за ловджийско куче и да реши да го погали. Известно е, че по зъбите на чакала може да има

трупна отрова. Уви, достопочтеният французин пренебрегна тази опасност и след три дни умря. В кулоарите на лямблийския парламент се понесъл слух, че чакалът бил обладан от зъл дух, който бил вселил в него някакъв магьосник, и кандидатурата на този магьосник за поста министър на религиозните култове и народната просвета била свалена след постъпките на френското посолство. Посолството не направи официално опровержение, създаде се деликатна ситуация, а държавните мъже на Лямблия, неопитни в дипломатическия протокол, вместо без излишен шум да изпратят тленните останки в родината, счетоха това събитие за още един повод да блеснат на международната сцена. Генерал Махабуту, военният министър, даде траурен коктейл, на който, както е прието в такива случаи, всички с чаши в ръце разговаряха за всичко и за нищо и аз, не помня кога, на въпроса на полковник Баматугу, директор на Департамента по европейските въпроси, отговорих, че действително у нас високопоставените покойници понякога се погребват в запоени ковчези. И през ум не ми мина, че този въпрос има нещо общо с починалия французин, а лямблийците на свой ред не са намерили нищо протиеостественно в използването на фабричните устройства за погребалния ритуал. И покойният бил изпратен със самолет на „Ер Франс“ в каса с реклама за кокосови консерви, но най-оскърбителното било, че в нея се намирили 96 запоени кутии.

След това ме превърнаха в жертвено агне — аз не съм бил предотвратил скандала. Но как можех да предвидя подобно нещо, когато касата беше затворена и покрита с трицветното знаме? И още нещо: всички се възмутиха, че не съм изпратил на лямблийските власти меморандум с разяснение колко неуместно е разфасоването на покойници на порции и консервирането им в кутии. Но на мен не ми беше до това. Генерал Махабуту неизвестно защо изпрати в хотелската ми стая лиана и едва по-късно от професор Донда научих, че тя била намек за бесилка. След тази увертюра в хотела пристигна езекуционна команда, която аз, не знаейки езика, приех за почетен караул. Ако не беше Донда, сигурно нямаше да разкажа тази история, а въпрочем и никаква друга. В Европа ме съветваха да се пазя от него, като от безпринципен мошеник, който използва лековерието и наивността на младата държава, за да си свие там топло гнезденце. Безсъвестните номерца на шаманите той беше издигнал до ранга на

теория, която преподаваше в местния университет. Повярвал на своите информатори, аз смятах професора за шарлатанин и негодник и на официални приеми гледах да съм по-далеч от него, въпреки че ми правеше впечатление на много симпатичен човек.

Генералният консул на Франция, чиято резиденция се намираше най-близо (от английското посолство ме отделяше река, гъмжаща от крокодили), ми отказа убежище — и то, когато бях притичал при него от „Хилтън“ само по пижама. Консултът се позова на държавни съображения, а именно върху щетите, които съм бил нанесъл на интересите на Франция. Нашият разговор през шпионката на вратата се водеше на фона на пушечни залпове — изпратената за мен команда тренираше в задния двор на хотела — и аз започнах да пресмятам дали да отида на разстрел, или да се хвърля при крокодилите — когато внезапно от тръстиките изплава натоварената с багаж пирога на професора. Когато вече седях върху куфарите, професорът пъкна в ръцете ми весло и ми обясни, че неговият контракт с Кулахарския университет точно сега е приключил и той плава към Гурундувай, където са го поканили за професор по сварнетика. Подобна неочаквана смяна на университетите би могла да изглежда странна, но в този момент не ми беше до въпроси.

Дори и да бях нужен на Донда само като гребец, той ми спаси живота. Плавахме вече четири дни и през това време се запознахме поотблизо. Наистина аз бях се подул от москитите — Донда ги пропъждаше от себе си с репелент, а на мен казваше, че в кутията е останало много малко. Аз и от това не се засягах, като се вземе предвид деликатността на положението. Донда беше чел преди моите книги и аз не можех да му разкажа нищо ново за себе си, затова пък аз научих много за неговия житейски път.

Въпреки презимето си Донда не е славянин, а и случайно са го нарекли така. Името Афидавид^[1] носи вече шест години, откакто, напускайки Турция, написал изисквания от властите афидавит и вписал думата не в необходимата графа от анкетата, така че получил паспорт, акредитиви, медицинско за ваксини, кредитна карта и застрахователна полица на името Афидавид Донда и след като помислил малко, се примирил, защото всъщност не е ли все едно кой как се казва.

Професор Донда се появил на бял свят благодарение на серия от грешки. Негов баща била метиска от индианското племе наваха, майките му били две цяло и нещо, а именно бяла рускиня, червена негърка и накрая мис Ейлин Сибъри, квакерка, която го родила след седемдневна бременост при драматични обстоятелства, т.е. в потъваща подводница.

Жената, която била баща на Донда, била осъдена на доживотен затвор за взривяването на щаб-квартирата на похитителите и едновременно — за самолетна катастрофа на компанията „Пан Ам“. Възложили й да хвърли в щаба на екстремистите похитители петарда с райски газ — като предупреждение. Тя потеглила от Щатите за Боливия, но по време на митническата проверка на летището сбъркала сака си с чантата на стоящия до нея японец и екстремистите хвъркнали във въздуха, защото в чантата на японеца имало истинска бомба, предназначена за някой друг. А самолетът, с който по погрешка — този ден стачкували наземните служби — излетял нейният сак, се разбил веднага след старта. Изглежда, че пилотът от смях изгубил контрол над управлението, а реактивните лайнери при излитане, както е известно, не се проветряват. За всичко това бедничката била пхната в затвора до края на дните й, а всеки и да, и не, но тази девица изглежда нямала никакви шансове да остави потомство. Не бива обаче да се забравя, че ние живеем във века на науката.

Точно тогава професор Харлей Помбернак изучавал наследствеността у затворниците в боливийските затвори. Той вземал живи клетки по следния начин: всеки от задържаните близвал предметното стъкло на микроскопа — това е достатъчно да се отделят няколко клетки от лигавицата. В същата лаборатория друг американец, доктор Джагърнаут, оплодявал изкуствено човешки яйцеклетки. Стъкълцата на Помбернак по някакъв начин се объркали със стъклата на Джагърнаут и попаднали в хладилника на мястото, където трябвало да се съхраняват мъжки полови клетки. От тази бъркотия с клетката от лигавицата на метистката оплодили яйцеклетка, чийто донор била рускиня, дъщеря на белогвардейски емигрант. Сега навярно ви е ясно защо нарекох метиската баща на Донда: онзи, който е дал оплодяващата клетка, естествено, е баща, дори ако е жена.

Асистентът на Помбернак в последната минута се усетил, втурнал се в лабораторията и извикал: „Don't do it“^[2] — но като

повечето англосаксонци, произнесъл думите неясно и излязло нещо като „Дондо“. По-късно, когато написали документа за раждането му, това съзвучие било припомнено някак си и се получило презимето Донда — така поне разказали двадесет години по-късно на професора.

Помбернак сложил оплоденото яйце в инкубатор. Ембрионалното развитие в епруветка трае обикновено около две седмици, след което зародишът загива. Но по стечение на обстоятелствата именно тогава Американската лига за борба с ектогенезата се преборила да се произнесе присъда, според която всички оплодени яйцеклетки били изети от лабораториите и едновременно чрез вестниците започнали да се издирват милосърдни жени, съгласни да изнесат ембрионите. Отзовали се много жени, между които и негърката, която още нямала понятие, че след четири месеца ще вземе участие в нападение срещу складовете за готварска сол на фирмата „Надълбейкър Корпорейшън“. Негърката принадлежала на групата активни защитници на околната среда, които протестирали против изграждането на атомна електроцентрала в Масачузетс, и като не се ограничавали само с пропаганда, решили да унищожат склада за сол, защото от нея по електролитен път се получава натрий, който служи за топлоносител, предаващ енергията от ядрените реактори до турбините. Наистина реакторът, който възнамерявали да построят в Масачузетс, не се нуждаел от натрий. Той щял да работи с бързи неутрони с нов топлоносител, а фирмата, която произвеждала този топлоносител, се намирала в Орегон и се наричала „Мадлбейкър корпорейшън“. Що се отнася до унищожената сол, тя съвсем не била готварска, а калиева, предназначена за производство на изкуствени торове.

Делото на негърката се мъкнало дълго от инстанция в инстанция, тъй като версиите на защитата и обвинението били достатъчно аргументирани. Обвинението твърдяло, че става дума за покушение срещу собствеността на федералното правителство и че съдът трябва да вземе под внимание преднамерените действия, а не случайните грешки в изпълнението. Защитата на свой ред стояла на позиция, че налице е било само допълнително влошаване на и без това развалени, залежали торове, намиращи се в частна собственост, и поради това делото е в компетенциите на щата. Негърката, разбирайки, че така или иначе ще ѝ се наложи да роди в затвора, се отказала от продължаване

на майчинството в полза на нова филантропка. Такава се оказала квакерката, някоя си Сибъри. Квакерката, за да се поразвлече малко, на шестия ден от бременността си се отправила в Дисниленд на подводна екскурзия по супераквариума. Подводницата претърпяла авария и въпреки че всичко приключило благополучно, мис Сибъри от нервното сътресение пометнала. Плодът обаче бил спасен. Но тъй като мис Сибъри била бременна само една седмица, тя едва ли може да бъде считана за истинска майка на Донда — оттук и дробното обозначение.

Наложило се да се обединят усилията на две детективски агенции, за да се изяснят истинските факти, отнасящи се както до бащинството, така и до майчинството. Прогресът на науката анулирал стария принцип на римското право: „Mater semper certa est“^[3]. В интерес на точността ще добавя, че полът на професора останал загадка, защото от две женски клетки може да се развие само жена. Откъде се е появила мъжката хромозома, не е известно. Но съм чувал от пенсиониран работник на Пинкертоновата агенция, който беше идвал в Лямблия на сафари, че полът на Донда не е никаква загадка — в трето отделение на лабораторията на Помбернак предметните стъкла са давани за близане на жаби.

Професорът прекарал детството си в Мексико, след това се натурализирал в Турция, където преминал от епископалното вероизповедание към дзенбудизъм, завършил три факултета и накрая пристигнал в Лямблия, за да оглави Катедрата по сварнетика в Кулахарския университет.

Истинската му професия била проектирането на птицефабрики, но когато преминал към будизма, повече не можел да понася мисълта за мъките, на които биват подлагани бройлерите. Пластмасовата мрежа им замества двора, кварцовата лампа — слънцето, малък равнодушен компютър — квачката, а помпата, която под налягане запълва стомаха със смес от планктон и рибено брашно — свободното кълване. Пускат им музика, обикновено увертюрите на Вагнер, които предизвикват у тях паника. Пиленцата в отчаяние размахват крилца, което води до развиване на гръдните мускули, най-ценни в кулинарно отношение. Може би Вагнер е бил капката, преляла чашата на търпението на Донда.

В тези кокоши освиенцими, казваше професорът, нещастните създания при развитието си се придвижват заедно с лентата, към която

са прикрепени клетките, до края на конвейера и там, така и не видели през живота си дори късче синьо небе, дори зрънце пясък, биват подлагани на обезглавяване, сваряване и разфасоване в консервени кутии... Интересно, че мотивът на консервените кутии периодично се появява в спомените ми.

И ето че, намирайки се още в Турция, Донда получава телеграма със следното съдържание: „Will you be appointed professor of svarnetics of Kulaharian University ten kilodollars yearly answer please immidiately colonel Dronfutu Lamblian Bamblian Dramblan Security Police.“^[4]

Той веднага отговорил със съгласие, изхождайки от съображението, че и на място може да се разбере какво означава сварнетика и че трите му дипломи са достатъчни, за да преподава всяка от точните науки. След пристигането си с Лямблия Донда открил, че отдавна вече никой не помни за полковник Друфуту. В отговор на разпитванията му всички само смутено се покашляли. Контрактът обаче бил подписан и на новото правителство се налагало да изплати на Донда неустойка за три години, така че той получил катедрата.

Никой не питал новия професор за неговия предмет. Затворите били препълнени и в един от тях навярно се намирал човекът, който знаел какво е това сварнетика. Донда търсил термина във всички енциклопедии, но напразно. Единственото научно помагало, с което разполагал университетът в Кулахари, било чисто новичкият компютър IBM, подарък от ЮНЕСКО. Донда обаче нямал право да чете на студентите кибернетика — това противоречало на контракта. Най-лошото били (той ми го призна, докато продължавахме да гребем в полумрака, едва различавайки коренищата от крокодилите) самотните вечери в хотела, които прекарвал, блъскайки главата си над тайната на сварнетиката.

Обикновено става така: появява се нова изследователска област, а след това ѝ измислят име. А той имал названието без предмета. Професорът дълго се колебал между възможните тълкувания и накрая решил да се спре на неопределеността като такава, считайки че думата „между“ („inter“) е най-подходяща в дадения случай. Оттогава в съобщенията, предназначени за европейски списания, започнал да използва термина „интеристика“; последователите на тази школа в обикновената реч започнали да се наричат „междинници“. Но само

като създател на сварнетиката Донда придобил истинска и, уви, печална известност.

Естествено, той не би могъл да се занимава с допирните точки на всички науки, но тук отново му помогнала случайността. Министерството на културата определило дотации за онези катедри, които свързват изследванията си с националните традиции на страната. За Донда това условие дошло съвсем на място. Решил да изучи граничната област между рационалното и ирационалното. Той започнал скромно, с математизиране на заклинанията. В лямблийското племе Хоту Ваботу от векове се практикувало преследването на враговете *in effigio*. Фигурата на врага, прободена с бодил, давали на магаре. Ако магарето след подобно угощение не умираше, това се смятало за добър знак и предвещавало скорошната смърт на врага. Донда се заел с цифрово моделиране на враговете, бодлите, магаретата и т.н. По такъв начин постепенно разкрил смисъла на сварнетиката. Оказало се, че тази дума е съкращение на английското „Stochastic Verification of Automated Rules of Negative Anchantment“, т.е. „Стохастична проверка на автоматизираните правила за предизвикване на черна магия“. Списание „Нейчър“, където Донда изпратил статия за сварнетиката, поместило откъси от нея с оскърбителен коментар в рубриката „Куриози“. Коментаторът нарекъл Донда кибершаман, който сам не вярва в това, което прави, и поради това — такъв бил дълбокомисленият извод — е обикновен мошеник. Донда се оказал в двусмислено положение. В магиите той наистина не вярвал и в съобщението си не твърдял, че вярва, но в същото време не можел да заяви публично за неверието си, защото вече бил приел предложението на Министерството на селското стопанство да се заеме с оптимизация на заклинанията срещу сушата и вредителите по зърнените култури.

Нямайки възможност нито да се разграничи от магията, нито да я признае, професорът намерил изход в самата същност на сварнетиката като междуетраслова наука. Той решил да се държи между магията и науката. Въпреки че към такава стъпка го принудили обстоятелствата, именно тогава той поел по пътя, който го довел до най-голямото откритие в историята на човечеството.

Изостаналостта на полицейския апарат в Лямблия довела до сериозно увеличаване на броя на престъпленията, особено срещу живота на гражданите. Вождовете на племената, станали в новите

условия атеисти, веднага преминали от магическо преследване на опонентите си към реално и нямало ден крокодилите, които обикновено лежат в плитчината срещу парламента, да не гложат нечии крайници. Донда се заел с цифров анализ на това явление и нарекъл своя проект „Methodology of Zeroing Illicit Murder“ — Методология за свеждане на непозволените убийства до нула, „МЗИМУ“. Скоро из страната се понесла вестта, че в Кулахари се е появил могъщият вълшебник Бвана Кубва Донда, притежаващ Мзиму, който следи всяка стъпка на жителите на Лямблия. През следващите месеци индексът на престъпността значително спаднал.

Политиците, въодушевени от успеха, поискали професорът да програмира икономически магии с цел да се направи платежният баланс на Лямблия положителен. Те настоявали също за разработването на оръдие за изстрелване на проклетия и заклинания против съседната държава Гурундувай, която изместила лямблийските кокосови орехи от световния пазар. Донда се съпротивлявал срещу този натиск много трудно — по това време в магическата сила на компютъра повярвали многобройните кандидати за докторска степен. В неофитския им плам вече им се присънвала не кокосова, а политическа магия, която би дала на Лямблия световно господство.

Разбира се, Донда би могъл да заяви, че не бива да се иска нищо подобно от сварнетиката. Но тогава би му се наложило да разясни истинското ѝ предназначение на хора, които не били в състояние да го разберат. По такъв начин той бил осъден на вечно лавиране. Междувременно слуховете за Мзиму на Донда повишили производителността на труда, така че платежният баланс се пооправил. Разграничавайки се от тези постижения, професорът би се лишил и от дотациите, а без тях биха рухнали грандиозните му замисли.

Не зная кога му е минала тази мисъл в главата. Професорът говореше за това точно в момента, когато един изключително злобен крокодил прегриза лопатата на моето весло. Аз го светнах между очите с каменната чаша, която Донда получил от делегация магьосници, дали му звание маг хонорис кауза. Чашата се счупи, огорченият професор ме обсипа с упреци и ние се скарахме до следващата спирка. Запомних само, че катедрата се превърнала в Институт по експериментална и теоретична сварнетика, а Донда станал председател на Комисията за 2000-та година към Министерския съвет, която имала за цел

съставянето на хороскопи и магическото им възплъщаване в живота. Струва ми се, че беше тръгнал по течението на обстоятелствата, но тогава нищо не му казах — все пак той ми спаси живота.

Разговорът не потръгна и на следващия ден, защото реката на протежение 20 мили служеше за граница между Лямблия и Гурундувай и граничните постове на двете държави от време на време ни обстрелваха, за щастие, не много точно. Крокодилите изчезнаха някъде, въпреки че бих предпочел тяхното общество пред граничните инциденти. Донда беше пригответил знамена на Лямблия и Гурундувай, ние ги развявахме пред войниците, но реката тук прави остри завойи и веднъж-дваж бяхме развели не знамето, което трябва — наложи се да лягаме на дъното на пирогата...

Най-много разваляше настроението на Донда списание „Нейчър“, на което дължеше репутацията си на шарлатанин. Посолството на Лямблия обаче натиснало Форин Офис и професорът все пак бил поканен на Световния конгрес по кибернетика в Оксфорд. Там именно той прочел реферат за Закона на Донда.

Както е известно, изобретателят на перцептрона Розенблат е предложил следния тезис — колкото по-голям е перцептронът, толкова по-малко се нуждае от обучение за разпознаване на геометричните фигури. Правилото на Розенблат гласи: безкрайно големият перцептрон изобщо не се нуждае от обучение — той знае всичко. Донда тръгнал в обратната посока и открил свой закон. Това, което малкият компютър може да направи, разполагайки с голяма програма, големият компютър ще направи, разполагайки с малка; оттук следва изводът, че безкрайно голямата програма може да действа без всякакъв компютър. И какво станало? Аудиторията откликнала на думите му с издевателско свиркане. Къде ли се били дянали собствените на учените сдържаност и добри маниери! Списание „Нейчър“ писало, че ако се вярва на Донда, всяко безкрайно дълго заклинание трябва да се реализира. Професорът бил обвинен, че е смесил чистата вода на науката с идеалистическата мътилка. Оттогава започнали да го наричат „пророк на кибернетичния Абсолют“.

Окончателно подкосило Донда изказването на доцента Богу Вамогу от Кулахари, който също се оказал в Оксфорд, тъй като бил зет на министъра на културата, и представил труд под заглавие „Камъкът като движещ фактор на европейската мисъл“. В презимената на хората,

твърдял доцентът, направили преломни открития, често се среща думата камък, което следва например от презимето на най-големия физик (АйнЩАЙН), великия философ (ВитгенЩАЙН), великия кинорежисьор (АйзенЩАЙН), театралния деец (ФелзенЩАЙН). Същото се отнася за писателката Гертруда СТАЙН и философа Рудолф ЩТАЙ-нер. Засягайки биологията. Богу Вамогу посочил основоположника на хормоналното подмладяване ЩТАЙах и накрая не пропуснал да добави, че Вамогу на лямблийски значи „камък на камъните“. А тъй като навсякъде се позовавал на Донда и нарекъл своята каменна генеалогия „сварнетично иманентна компонента на сказуемото «да бъдеш камък»“, списанието в поредната си бележка представило него и професора като двама побъркани близнаци.

Слушах този разказ в душната мъгла на разлялата се широко Вамбези, отвличайки вниманието си главно за да удрям по главите особено нахалните крокодили, които хапеха стърчащите от чантите ръкописи на професора и се забавляваха да клатят лодката. Бяха ме налегнали съмнения. Ако Донда е имал в Лямблия такова солидно положение, защо бягаше тайно от страната? Към какво действително се е стремил и какво е постигнал? Ако не вярва в магията и се надсмива над Богу Вамогу, защо проклина крокодилите, вместо да грабне пушката (чак в Гурундувай ми обясни, че това не му позволявала будистката вяра). Тогава ми беше трудно да се добера до истината от него. Всъщност от любопитство приех предложението на Донда да стана негов асистент в Гурундувайския университет. След прискърбната история с консервния завод нямах желание да се връщам в Европа — предпочитах да почакам инцидентът да се забрави окончателно. И въпреки че впоследствие преживях много неща заради решението си, взето мигновено, не съжалявам ни най-малко и когато пирогата най-последно заби нос в гурундувайския бряг на Вамбези, пръв изскочих от нея и подадох ръка на професора и в това ръкостискане имаше нещо символично, защото оттогава нашите съдби станаха неразделни.

Гурундувай е държава, три пъти по-голяма от Лямблия. Бързата индустриализация тук, както се случва в Африка, беше придружена от неразделната с нея корупция. Но по времето, когато ние пристигнахме в страната, механизмът вече беше започнал да буксува. Т.е. подкупи продължаваха да се вземат, но в замяна не се правеха никакви услуги.

Наистина онзи, който не беше дал рушвет, можеше да бъде бит. Защо промишлеността, търговията и администрацията все още действаха, отначало не можехме да разберем.

Според европейските представи страната всеки момент трябваше да се разпадне на части. Едва след дълго пребиваване в Лумия, столицата на Гурундувай, се ориентирах малко в новото устройство, което замества онова, което на стария континент се нарича „обществен договор“. Мваги Табуин, лумийският началник на пощата, при когото се настанихме (столичният хотел е бил затворен преди седемнадесет години за текущ ремонт), ни обясни без заобикалки от какво се е ръководил, когато е омъжвал шестте си дъщери. Чрез най-голямата се сродил едновременно с електроцентралата и с обувната фабрика. Втората си дъщеря внедрил в продоволствения комбинат чрез тамошния портиер. И направил единствено правилния ход. Ръководствата едно след друго отивали зад решетките, само портиерът оставал на мястото си, защото самият той не злоупотребявал с нищо, а само приемал даровете. Благодарение на това масата на пощенския началник беше отрупана с дефицитни храни. Третата дъщеря Мваги сватосал за ревизор на ремонтните кооперации. Затова дори през дъждовния период покривът на къщата му не прокапваше, стените светеха пряко боядисани, вратите се затваряха толкова плътно, че змия не можеше да пропълзи, и всеки прозорец имаше стъкла. Четвъртата си дъщеря дал на надзирател в градския затвор — за всеки случай. За петата се оженил писарят от градската управа. Именно писарят, а не, да речем, заместник-кметът, на когото Мваги изпратил в знак на отказ черна супа от крокодилски стомах. Управите се сменяли като облаците в небето, но писарят оставал на мястото си и само възгледите му се менели като фазите на луната. Накрая шестата дъщеря взел за жена шефът на снабдяването на атомните войски. Тези войски съществуваха на книга, но снабдяването беше реално. Освен това братовчедът на шефа по майчина линия беше пазач в зоологическата градина. Тази връзка ми се стори съвсем безполезна. Освен ако не ти потрябва слон. Със снизходителна усмивка Мваги отбеляза: „Защо слон? Скорпионът обаче е друго нещо.“

Бидейки началник на пощата, Мваги не се нуждаеше от семейни връзки с нея и дори на мен, неговия квартирант, писмата и колетите се носеха неотворени — нещо рядко в Гурундувай. Виждах съм неведнъж

как пощаджиите, излизайки сутрин от зданието на пощата с пълни чанти, изсипват направо в реката пачки писма, изпратени без необходимата протекция. Що се отнася до колетите, пощенските чиновници се забавляваха с една игра — да познават какво има в пакета. Позналият си избираше каквото му хареса.

Нашият хазаин се тревожеше само от липсата на роднини в управата на гробищата. „Ще нахранят с мен крокодилите, гадовете!“ — въздишаше той, когато го налегнаха тъжни мисли.

Високият прираст на населението на Гурундувай се обясняваше с факта, че всеки баща на семейство се стремеше преди всичко да си осигури кръвни връзки с жизненоважни учреждения. Мваги ми разказа как малко преди да бъде затворен хотелът, гостите му падали от глад, а в същото време бърза помощ разнасяла на познати рогозки от кокосово влакно.

Хаувари, бивш капрал от Чуждестранния легион (след вземането на властта се провъзгласил за маршал и през ден се награждаваше чрез Министерството на отличията с нови ордени), не осъждаше поголовния стремеж да се подредиш за чужда сметка. Напротив, на него най-напред му минала през главата мисълта да се национализира корупцията.

Хаувари, когото местната преса наричаше По-голям брат на Вечността, не жалеше средства за науката, а ги черпеше от данъците, с които се облагаха чуждестранните фирми в страната. Парламентът одобряваше поредния данък, след което започваше конфискация, опис на имуществото и протестни ноти, в по-голямата си част без последствия, а когато групата капиталисти си стягаше куфарите, винаги се намираха други, които искаха да опитат щастието си в Гурундувай, където рудните запаси, особено на хром и никел, бяха огромни, макар според някои геоложките данни да били нагласени по указание на властите. Хаувари купуваше оръжие на кредит, в това число изстребител и танкове, и ги продаваше на Лямблия срещу заплащане в брой.

С По-големия брат на Вечността шега не биваше. Когато настъпи голямата суша, той предостави еднакви шансове на християнския бог и на Синия Турмуту, старшия дух на магьосниците, и след три седмици, така и недочакал валежи, ексекутира магьосниците и заточи всички мисионери.

След като прочел за обмяна на опит биографиите на Наполеон, Чингисхан и други държавни дейци, той започна да поощрява подчинените си към неудържим грабеж, непременно в големи мащаби. В резултат на това правителственият квартал се изгради от материалите, които Министерството на строителството открадна от Министерството на водния транспорт, възнамеряващо да построи от тях пристанище на Вамбези; капиталът за построяването на железопътни линии беше похитен от Министерството на кокосовия оборот; само злоупотребите позволиха да се съберат средства, за да се издигнат сградите на Съда и на Следствието; с една дума, кражбите и присвояванията бяха дали прекрасни резултати.

Хаувари, който по това време носеше вече името Баща на Вечността, много помпозно откри лично Корупционната банка, от която всеки сериозен стопански деец можеше да получава дългосрочен кредит за подкупи, ако, разбира се, дирекцията установи, че неговите интереси съвпадат с държавните.

С помощта на Мваги ние с професора се наредихме доста добре. Пощенският инспектор ни носеше великолепни пушени кобри. Хлебните изделия се доставяха с автобус на „Ер Франс“. Опитните пътници схващаха, че няма смисъл да се чака автобус, а неопитните, след като се поразходеха с куфарите си, набираха опит. Мляко и сирене имахме в изобилие благодарение на телеграфистите, които искаха в замяна единствено дестилирана вода от нашата лаборатория. Аз въобще не можех да проумея за какво им е тази вода, но се оказа, че им трябват само сините пластмасови бутилки — в тях наливаха ракията, която правели в градския Антиалкохолен комитет. Нямаше нужда да ходим по магазините и това е много важно, защото нито веднъж не видях в Лумия отворен магазин. На вратите винаги висяха табелки „Приемаме амулети“, „Отивам при магьосницата“ и т.н. Най-трудно ни беше с учрежденията, защото чиновниците не обръщаха никакво внимание на посетителите. Съгласно туземния обичай канторите са място за обществени мероприятия, хазартни игри и главно за сватосване. Общото веселие понякога се помрачаваше от идването на полицията, която вкарваше зад решетките всички наред. Мярката за неотклонения се избираше, като се изхожда от мисълта, че всички са виновни, а кой колко — за това не си заслужава да се губят сили и време.

Скоро след пристигането ни беше разкрита аферата с котлите. Братовчедът на Бащата на Вечността закупи от Швеция за нуждите на парламента котли за парно отопление вместо климатична инсталация — а температурата в Лумия не пада под 25°C. Хаувари се опитал да склони Метеорологичния институт да понижи температурите и по този начин да се оправдае покупката. Парламентът заседаваше непрекъснато — ставаше дума за неговите интереси. Беше създадена следствена комисия, за неин председател беше избран Мнумну, стар съперник на Бащата на Вечността. В заседателната зала започнаха стълкновения, обикновените танци в почивките се превърнаха в бойни, скамейките на опозицията пъстрееха от цветни татуировки. И изведнъж Мнумну изчезна. Разпространяваха се три версии: едни твърдяха, че Мнумну е изяден от правителствената коалиция, други — че е избягал заедно с котлите, трети — че се е самоизял. От Мваги чух и такова тайнствено изказване (наистина след дузина кани добре ферментирало киву-киву): „Ако имаш вкусен вид, по-добре не се разхождай вечерно време из парка!“ Възможно е да е било само шега.

Катедрата по сварнетика в лумийския университет откри пред Донда нови перспективи. Трябва да се каже, че точно по същото време правителствената комисия по моторизацията беше решила да закупи лиценз за семейния вертолет „Бел-94“, защото след изчисления излязло, че вертолетизацията на страната ще струва по-евтино, отколкото построяването на пътища. Наистина в столицата вече имаше една автострада, дълга 60 метра, но тя се използваше само за военни паради.

Вестта за покупката на лиценза предизвика паника сред населението — всеки разбираше, че това означава крах на системата. Вертолетът се състои от 39 000 части, за него са нужни бензин и пет вида смазки. Никой не може да си осигури всичко това, дори да ражда всяка година по една дъщеря.

Имам известна представа за този механизъм. Когато на колелото ми се скъса веригата, бях принуден да наема ловец, който да улови млада антилопа, с нейната кожа беше покрит тамтамът за директора на телеграфа, директорът изпрати на Умиами съболезнователна телеграма по повод смъртта на дядо му в джунглите, а Умиами чрез Матарере беше в роднински връзки с един армейски интендант, който имаше

едно-друго в запас, защото главната бригада временно се придвижваше на колела. С вертолета, естествено, щеше да бъде по-сложно.

За щастие Европа, този вечен източник на новости, предложи свеж образец на взаимоотношения — групов секс в произволен състав. В суровите икономически условия той се превърна не в източник на остри усещания, а в средство за задоволяване на текущи потребности. Опасенията на професора, че за благо на науката ще ни се наложи да се простим с ергенския живот, се оказаха напразни. Ние се справяхме доста добре, въпреки че допълнителните задължения, които се наложи да поемем, за да снабдим катедрата с всичко необходимо, много ни уморяваха.

Професорът ме посвети в новия си замисъл — той искаше да програмира в компютър всички проклетия, вълшебни заклинания, магически ритуали и шамански формули, които човечеството е създало. Аз не виждах никакъв смисъл в това, но професорът беше непреклонен. Такава гигантска информация можеше да поеме само най-новият фотоелектронен компютър с цена 11 милиона долара.

Не ми се вярваше, че ще можем да получим такъв огромен кредит, особено като се има предвид, че министърът на финансите отказа да отпусне 43 долара за закупуването на тоалетна хартия за института. Професорът обаче беше сигурен в успеха. Той не ми обясняваше подробностите на своя план, но по всичко личеше, че е изцяло погълнат от това начинание. Вечерно време, след като се нашареше, той се отправяше неизвестно накъде с препаска от кожата на шимпанзе около бедрата — именно такъв е костюмът за визита във високопоставените кръгове на Лумия. От Европа пристигаха за него загадъчни пратки; когато веднъж изпуснах случайно една от тях, се разнесе тих Менделсонов марш. Донда изкопаваше някакви рецепти от стари готварски книги, мъкнеше от лабораторията стъклените змиевидни тръби за дестилатори, караше ме да приготвям спиртоварна каша, изрязваше снимки на жени от „Плейбой“ и „Уи“, слагаше рамчици на картинки, които не показваше на никого, накрая помоли доктор Алфен, директора на правителствената болница, да му пусне кръв и аз видях как увива шишенцето в златна хартия. А след това в един прекрасен ден професорът изми боите и кремове от лицето си, изгори остатъците от „Плейбой“ и четири дни флегматично пуши лула на верандата на къщата на Мваги. На петия ден ни позвъни Уамоту,

директорът на департамента на капиталовложенията. Разрешението за покупка на компютъра беше получено. Аз не вярвах на ушите си. На всички въпроси професорът отговаряше само със слаба усмивка.

Програмирането на магията отне повече от две години. Трудности имахме колкото щещ. Наложих се например да си поиграем с превода на заклинанията на американските индианци, записани с възлестото писмо „кипу“, и с ледовитоснежните заричания на курилските племена и ескимосите, двама наши програмисти се разболяха според мен от преумора, защото груповото съжителство продължаваше да е на мода, но имаше слухове, че болестта им е дело на нелегалните магьосници, обезпокоени от превъзходството на Донда в тяхното общо поле за дейност. Освен това група от прогресивната младеж, дочула за протестните движения, постави в института бомба.

За щастие взривът разруши само една от тоалетните. Не я поправиха до края на света, защото празните кокосови орехи, които според мисълта на местния рационализатор трябваше да заменят поплавците в казанчетата, непрестанно потъваха. Помолих професора да използва нарасналото си влияние, за да се набави резервен поплавък, но той каза, че само велика цел оправдава толкова трудоемки средства.

Жителите от нашия квартал устройоха два пъти антидондовски демонстрации — те се опасяваха, че пускането на компютъра ще стовари лавина от магии върху университета, а едновременно с това и върху тях, тъй като омагьосването може да не е достатъчно точно. Професорът заповяда зданието да се ограда с висока ограда, на която собствено ръчно нарисова тотемични знаци, предпазващи от зли вълшебства. Оградата, доколкото си спомням, костваше четири бъчви ракия.

Постепенно натрупахме в блоковете на паметта 490 милиарда бита магически сведения, което в сварнетично изчисление се равняваше на двеста тетрагигамагеми. Машината, изпълнявайки 18 милиона операции в секунда, работи без прекъсване три месеца. Инженер Джефрис от Ай Би Ем присъства при пускането на машината и ни сметна за луди, особено след като професорът постави блоковете на паметта на високочувствителни везни, специално изписани от Швейцария.

Програмистите бяха ужасно разстроени — след три месеца работа компютърът не омагьоса дори мравка. Донда обаче живееше в неуморно очакване, не отговаряше на въпроси и всеки ден проверяваше как изглежда графиката, която пишещото перо на везните чертаеше по хартията. Разбира се, то теглеше права линия, която свидетелстваше, че компютърът не се е мръднал нито с микрон, а и защо трябваше да мръдне? Към края на третия месец професорът прояви признаци на депресия, не отговаряше на телефона и не се докосваше до кореспонденцията. Вечерта на дванадесети септември, когато се готвех вече да си лягам, той нахълта при мен, бледен и възбуден.

— Стана! — крещеше той от вратата. — Сега вече е точно! — Признавам, че се изплаших за разума му. — Стана! — повтори той няколко пъти.

— Какво стана? — викнах най-после аз.

Той ме погледна, като че ли събуден от сън.

— Увеличи теглото си с една стотна от грама. Тази проклета везна е много груба. Ако имах по-добра, щях да знам още преди месец, а може би и по-рано.

— Кой е увеличил теглото си?

— Не кой, а какво. Компютърът. Блоковете на паметта. Ти нали знаеш, че материята и енергията имат маса. Информацията не е материя и не е енергия, обаче съществува, значи и тя трябва да има маса. Започнах да мисля за това, щом формулирах Закона на Донда. Безкрайно голямата информация действа пряко, без каквато и да било апаратура. Какво би могло да значи това? Че цялата маса информация ще си намери пряко приложение. За това се сетих, но още не знаех правилата на равновесието. Какво ме гледаш така? Сега осъществих своя проект и знам колко тежи информацията. Машината стана 0,01 г по-тежка. Разбра ли?

— Професоре — измънках аз, — а всички тези молитви, заклинания, тези наши измервателни единици — магии на грам и секунда?

Замълчах — стори ми се, че Донда плаче. Тресеше се, но това беше беззвучен смях.

— А какво ми оставаше да правя? — каза той изведнъж спокойно. — Разбери, маса има всяка информация, смисълът няма

абсолютно никакво значение. Атомите си остават атоми независимо къде се намират — в камъка или в моята глава. Масата на информацията обаче е нечувано малка, сведенията на цяла енциклопедия тежат по-малко от милиграм. Ето за какво ми е такъв компютър. Помисли си кой би ми дал за половин година машина за 11 милиона, да я пълня с глупости, безсмислици, дивотии, с каквото ми попадне?

— Ако обаче — възразих аз неуверено — работехме в сериозно научно учреждение, да речем, в Института за висши изследвания или в Масачузетския технологически...

— Остави тези работи! Аз нямах никакви доказателства, нищо освен Закона на Донда, който стана всеобщо посмешище. Трябваше да купувам машинно време. Знаеш ли какво струва един час работа на толкова чудо? А на мен ми трябват месеци! И на кое място щях да се скътам в Щатите? Край подобни машини там стоят тълпи футуролози, пресмятат вариантите на Нулевия прираст в икономиката — сега това е модерно, това, а не измислиците на някакъв си Донда от Кулахари.

— Значи всичките тези магии са излишни? А ние само за събирането на материалите загубихме две години...

Донда нетърпеливо повдигна рамене.

— Необходимото не може да бъде напразно. Без проекта нямаше да получим нито грош.

— Но Уабамоту, правителството, Бащата на Вечността — всички те очакват чудото!

— Ще имат чудо, и то какво! Слушай. Съществува критична маса информация, точно както критичната маса на урана. Ние се доближаваме до нея. Не само ние тук, а цялата Земя. Всяка цивилизация, която прави компютри. Развитие на кибернетиката е капан, поставен на Природата от Разума.

— Критична маса на информацията? — повторих аз. — Но нали всеки човешки мозък съдържа море от информация и ако не се взема под внимание дали тя е умна, или глупава...

— Не ме прекъсвай. Важно е не количеството на сведенията, а тяхната плътност. Също както в случая с урана. Пръснат в недрата на земята, уранът е безопасен. Условие за взрив са неговото получаване и концентрация. Така е и в нашия случай. Информацията в книгите или в

главите на хората може да е огромна, но е пасивна. Тя трябва да бъде концентрирана.

— И какво ще стане тогава? Чудо?

— Какво ти чудо — се усмихна той. — Изглежда, ти наистина си повярвал в щуротиите, които ми послужиха като изходен материал. Никакво чудо. След критичната точка ще започне верижна реакция. *Obiit animus, natus est atomus!*^[5] Информацията ще изчезне — тя ще се превърне в материя.

— Как така? — бях изумен.

— Материя, енергия и информация — ето трите прояви на масата — търпеливо започна да обяснява Донда. — Съгласно законите за съхранението те могат да се превръщат една в друга. Материята преминава в енергия, енергията и материята са нужни за създаване на информация, а информацията може отново да се превърне в материя, но само при определени условия. Надвишавайки критичната маса, тя ще изчезне като издухана от вятъра. Това именно е Бариерата на Донда, границата на прираста на знанията. Естествено, те могат да продължат да се натрупват, но само в разреден вид. Всяка цивилизация, която не се сети за това, ще влезе в капана: колкото повече знания събере, толкова по-далеч ще се върне в невежеството. Знаеш ли колко сме близо до този праг? Ако потокът информация нараства със същите темпове, след две години ще стане...

— Взрив?

— Как не! Нищожен проблясък, който няма да навреди дори на муха. Там, където са се намирили милиарди бита, ще останат шепа атоми. Пожарът на верижната реакция ще обиколи целия свят със скоростта на светлината и вредом, където плътността на информацията надвишава един милиона бита на кубически милиметър, ще произведе протони и пустота.

— Но тогава трябва да се предупреди...

— Разбира се. Вече го направих. Но безрезултатно.

— Защо? Нима закъсняхте?

— Не, просто никой не ми вярва. Такова съобщение трябва да идва от авторитет, а в техните очи аз съм шут и мошеник. Впрочем от мошеничеството бих могъл да се избавя, но от шутовщината няма да се избавя никога. Аз няма и да се опитвам. В Щатите изпратих официално съобщение, а в „Нейчър“ — тази телеграма.

Подаде ми черновата: „Cognivoi naturam. Lord’s countdown made the world. Truly your’s Donda.“^[6]

Забелязал вцепенението ми, професорът се усмихна ехидно.

— Помисли си лоши неща за мен? Скъпи мой, аз също съм човек и им плащам на злото с добро. Депешата съдържа важна мисъл, но те ще я хвърлят в кошчето или публично ще я осмеят. Това е моето отмъщение. Не разбираш ли? А най-модерната теория за възникването на Вселената — теорията на големия взрив — известна ли ти е? Какво се е взривило? Какво се е материализирало внезапно? Ето ти я божествената рецепта: да се смята от безкрайността до нулата. Когато бог изброил до нула, информацията моментално се материализирала — съгласно формулата за равновесието. Така се въплътило Словото, то избухнало в мъглявини и звезди. Космосът е възникнал от информацията!

— Наистина ли мислите така, професоре?

— Не може да се докаже, но във всеки случай идеята не противоречи на Закона на Донда. Не мисля, че това непременно е бил бог, но някои го е направил в предишен етап, може би няколко цивилизации, които са се взривили едновременно, някакво съзвездие от Свръхнови. А сега е наш ред. Компютризацията ще откъсне главата на цивилизацията, впрочем, съвсем деликатно.

Аз разбирах състоянието на професора, но не можех да му повярвам. Струваше ми се, че желанието да отмъсти за предишните си унижения го заслепява. Но, уви, той се оказа прав...

Ръката ми отмалява и глината се свършва, но трябва да продължа да пиша. В общата футурологична суматоха никой не обърна внимание на думите на Донда. „Нейчър“ ги отмина с мълчание. Един или два вестника отпечатаха пълния текст на неговото предупреждение, но научният свят не си мръдна дори пръста. Това не се побираше в ума ми. Когато разбрах, че светът е изправен пред катастрофа, а на професора гледат като на лъжливото овчарче от приказката, което много пъти викало „вълци“, не можах да съдържа горчивите думи. Една нощ упрекнах професора, че сам си е надянал маската на шут, компрометирайки изследванията си с магьосничеството. Той ме изслуша с жалка, трепереца усмивка. Може би това беше просто нервен тик.

— Илюзии — каза той накрая, — илюзии. Ако магията е глупост, тогава и аз съм се появил от глупостта. Не мога да ти кажа кога у мен догадката прерасна в хипотеза, защото самият не знам. Заложих на неопределеността. Моето откритие принадлежи на физиката, само че на онази, която никой не е забелязал, защото пътят към нея води през присмеха и поставени във от закона области. Трябваше да се започне с мисълта, че словото може да стане тяло, че заклинанието може да се материализира, а след това да се гмурнеш в този абсурд, за да стигнеш до другия бряг, там, където информацията и масата са в равновесие. Така или иначе, беше необходимо да се мине през магията, не непременно посредством играта, която играх аз — всяка стъпка би изглеждала безсмислена, подозрителна, еретична и би дала храна за насмешки. Ти си прав, сбърках, но моята грешка е, че не оцених цялата глупост на официалната мъдрост, която цари в нашата наука. В нашата епоха на пъстри опаковки обръщат внимание на етикета, а не на съдържанието... Като ме обявиха за мошеник и нехранимайко, господа учените счетоха, че повече не съществувам и дори да ревах като йерихонска тръба, никой нямаше да ме чуе. Но кой от нас всъщност се е занимавал с магия? Последен път за Закона на Донда писа „Нюзуик“, преди това „Тайм“, „Дер Шпигел“, „Експрес“ — не мога да се оплача от липса на популярност. Но точно затова ситуацията ми се струва безизходна: мен ме четат всички и никой не ме чете. Кой не е чувал за Закона на Донда? Четат и се търкалят от смях: „Don't do it!“ Виждаш ли, тях ги вълнува не резултатът, а пътят, по който се стига до него. Има хора, лишени от правото на откритие, например аз. Сега бих могъл сто пъти да се закълна, че проектът е бил само тактически прием, некрасив, но необходим, бих могъл публично да се покайвам — в отговор те щяха само да се смеят. Включил се веднъж в клоунадата, вече не можех да се измъкна от нея. Утешава ме само фактът, че катастрофата въпреки всичко не може да се предотврати.

Опитвайки се да възразя на професора, аз бях принуден да премина на вик, защото приближаваше срокът за пускането на завода за семейни вертолети и в очакване на тези прекрасни машини народът на Гурундувай, стиснал зъби, упорито и страстно уреждаше необходимите връзки: зад стените на стаята ми бушуваше семейството на пощенския началник заедно с поканените чиновници, монтьори,

продавачи и нарастващият шум говореше колко голямо е влечението на тези достойни хора към моторизацията.

Професорът извади от задния си джоб шише „Бяло конче“ и наливайки в чашите уискито, каза:

— Пак не си прав. Дори приел думите на вяра, научният свят би се наел да ги проверява. Биха седнали пред компютрите си и биха събирали информация, а с това само биха приближили катастрофата.

— Какво да правим? — започнах да крещя от отчаяние.

Професорът допи уискито от шишето, изхвърли празната бутилка през прозореца и вперил поглед в стената, зад която вилнееха страстите, отговори:

— Да спим.

Пиша отново, след като намазах дланта си с кокосово мляко, защото ръката ми е схваната от гърч. Марамоту казва, че тази година сезонът на дъждовете ще дойде рано и ще бъде дълъг. Откакто професорът се отпрати към Лумия да търси тютюн за лулата си, аз съм съвсем сам. Сега съм готов да почета дори стар вестник, но тук имам само чувал с книги за компютри и програмиране. Намерих го в джунглата, докато търсех батати. Естествено, бяха останали само гнилите, както винаги маймуните бяха излапали хубавите. Ходих и до предишното си жилище. Горилата, въпреки че е още по-болна, не ме пусна вътре. Мисля, че чувалът с книгите е бил изхвърлен като баласт от големия оранжев балон — той прелетя преди един месец над джунглата на юг. Навярно сега се пътешества с балони. На дъното на чувала намерих миналогодишен „Плейбой“, Марамоту ме завари точно когато го разглеждах. Той се зарадва много — голотата за него влиза в правилата за приличие и снимките в списанието счете за признак, че се възраждат старите добри обичаи. Съвсем не бях се сещал, че в детството си заедно с цялото си семейство е ходел гол, а всички тези мини и макси, с които започнаха след това да се докарват черните красавици, вероятно са му се стрували за връх на непристойността. Попита ме какво става по света, но аз нищо не можах да му кажа, защото батериите на транзистора свършиха.

Докато радиото работеше, го слушах по цял ден. Катастрофата настъпи точно както предсказа професорът. Най-силно се почувства в развитите страни. Колко библиотеки бяха прехвърлени в компютрите през последните години! И внезапно от лентите, от кристалите, от

феритните плочи и криотроните за частици от секундата се изпари океанът на мъдростта. Вслушвах се в задъхващите се гласове на говорителите. Падението не беше еднакво болезнено за всички, но онзи, който беше се изкачил по-високо по стълбата на прогреса, по-силно се удари.

В „третия свят“ след краткия шок настъпи еуфория. Не беше нужно с последни сили да се гонят първите, да се изоставят препаски и тръстикови полички, да се урбанизират, да се индустриализират и особено да се компютризират. Животът, който доскоро беше натъпкан с комисии, футуролози, оръдия, пречиствателни съоръжения и граници, внезапно се разля в приятно блатце, в топлото еднообразие на вечна сиеста. И кокосови орехи можеха да се набавят без затруднения, а само преди година бяха мечта — стока за износ! И войските някак от само себе си се разпръснаха, в джунглите често се натъквах на захвърлени противогази, комбинезони, раници, мортири, обвити с лиани. Една нощ се събудих от взрив и помислих, че това най-после е горилата, но се оказа, че скитащи павиани намерили сандък с детонатори.

Негърките в Лумия, без да съдържат стоновете си на удовлетворение, се избавиха от лачените обувки и дамските панталони, с които им беше адски горещо. Груповият секс изчезна яко дим — първо, защото вертолети няма да има, второ, няма бензин, трето, никой за никъде няма да пътува, — а и за какво? Колко тихо трябва да е сега в Лумия...

Право да си кажем, катастрофата не се оказа кой знае какво зло. Дори някой да си стъпи на главата, няма да е след един час в Лондон, след два — в Банкок, а след три — в Мелбърн. Е, няма да е — и какво от това? Естествено, много фирми банкрутираха. Казват, че Ай Би Ем сега произвежда табелки и номерца, но може би е само виц. Няма нито стратегически компютри, нито самонасочващи се заряди, нито цифрови машини, няма подводна, сухопътна и орбитална война. Информационните агенции тръбяха за спадане на производството, борсите се тресяха, през октомври на Пето авеню бизнесмените скачаха от прозорците толкова нагъсто, че се сблъскваха във въздуха.

Объркаха се разписанията на влаковете и самолетите, поръчките за стаи в хотелите. В метрополиите никой няма нужда да мисли дали да лети към Корсика, или да пътува с автомобил, или чрез компютъра

да наеме кола на място, а може би за три дни да обиколи Турция, Месопотамия, Антилските острови и Мозамбик с Гърция като притурка.

Интересно е кой прави тези балони? Навярно някакви занаятчии. Мрежата на последния балон, който наблюдавах с бинокъла, преди да ми го отнеме маймуната, беше изплетена от много къси връвчици, като връзки за обувки — може би в Европа също са започнали да ходят боси? Навярно дългите връвчици са се плетели под контрола на компютри. Страх ме е да го кажа, но със собствените си уши чух — преди да замлъкне радиото, — че долар повече няма. Издъхнал бедничкият. Жалко само, че не можах да наблюдавам отблизо Преломния Момент.

Представям си: слабо проблясване и пукот — и машинната памет, докато ти мигне окото, се изпразва, като мозък на новородено, а от информацията, преминала в материя, неочаквано се образува малко Космосче, Вселенчица, Мирозданийце — в топчица атомен прах са се превърнали знанията, трупани с векове. От радиопредаванията научих как изглежда този Микрокосмос, мъничък и така затворен, че не е възможно да се проникне в него. От гледна точка на нашата физика той представлява особен вид пустота, а именно „Пустота Равнопътна, Напълно Непроницаема“. Той не поглъща светлината, не може да бъде разтеглен, свит, разбит, обелен, защото се намира вън от нашата Вселена, въпреки че е и вътре в нея. Светлината се плъзва по гладките му краища, обтичат го всички частици и колкото и да е трудно да си го представим, авторитетите твърдят, че въпросното, както го нарича Донда, „Космососукалче“ е вселена, по всичко равна на нашата, т.е. съдържа мъглявини, галактики, звездни купове, а може би вече и планети с развиващ се живот. Може да се каже, че хората са повторили феномена на Сътворението, наистина без изобщо да го желаят, защото най-малко са се стремили към подобен резултат.

Когато Космососукалчето се появи на бял свят, сред учените настъпи пълно объркване. Тогава си спомниха за Закона на Донда и започнаха да изпрацат на професора писма, покани, телеграми, както и всякакви почетни дипломи. Но точно в този момент професорът си стегна куфарите и ме придума да замина с него за граничния район, който си харесал от по-рано. Взе със себе си сейф с книги, ужасно тежък — лично се убедих в това, защото последните пет километра го

мъкнах на гърба си, след като се свърши бензинът ни и всъдеходът спря. Сега сигурно нищо не е останало от него — павианите са го разглобили. Ние, естествено, имахме сериозен запас от пушки, инструменти, пили, гвоздеи, компаси, брадви и други предмети, за които професорът беше направил списък, ръководейки се от джобно издание на „Робинзон Крузо“. Освен това взе годишници на списанията „Нейчър“, „Физикъл Абстракт“, „Физикъл Ривю“, „Футурум“, както и папки с изрезки от вестници, посветени на Закона на Донда.

Всяка вечер след ядене се правеше сеанс на наслаждение от кръвното отмъщение. Радиото, включено наполовина, предаваше най-пресните кошмарни новини с коментари на знаменити учени; професорът, дърпайки от лулата си и присвил очи, слушаше как чета на глас избраните за тази вечер най-ядовити насмешки над Закона на Донда, както и различните ругатни по адрес на автора (последните, собственооръчно подчертани от Донда с червен молив, понякога прочитам по няколко пъти). Да си призная този начин на прекарване на времето скоро ми омръзна. Уви, дори великият ум може да се поддаде на натрапчива идея. Когато се отказах да чета на глас, професорът започна да се усамотява в джунглата на разходки, уж оздравителни, но веднъж случайно го заварих на една поляна, където цитираше на тълпа учудени павиани най-забележителните места от „Нейчър“.

Професорът стана непоносим, но въпреки това с тъга очаквам неговото завръщане. Старият Марамоту казва, че Бвана Кубва няма да се върне, защото го е похитил злият Мзиму, приел облика на магаре. Преди да потегли, професорът ми съобщи важни сведения, които ми направиха голямо впечатление. Първо, от Закона на Донда произтичала равнозначността на всяка информация — независимо дали съобщенията са гениални, или идиотски, във всеки случай за създаването на един протон отиват сто милиарда бита. Мъдрата дума и идиотската дума еднакво се превръщат във вещество. Тази забележка представя в съвсем нова светлина философията на битието. Може би гностиците със своето манихейство не са били чак такива еретици, каквито ги е представяла църквата? Възможно ли е обаче Космосът, появил се на бял свят от произнасянето на хептилион глупости, да не се различава по нищо от Космоса, създаден от явна мъдрост?

Забелязах, че Донда пише нощно време. С голяма неохота ми призна, че това е новият му труд „Introduction to Svaretics, or Inquiry into the General Technology of cosmoproduction“.^[7]

За съжаление професорът взе ръкописа със себе си. Зная само, че според него всяка цивилизация с времето си се доближава до прага на сътворяването на Космос. Свят създава и този, който е свръхгениален, и онзи, който е изпаднал в пълен идиотизъм. Черните и белите дупки, открити от астрофизиците, са местата, в които необикновено мощни цивилизации са се опитали да заобиколят Закона на Донда или да избият основата под него, но нищо не се получило — избили самите себе си от Вселената.

На пръв поглед като че ли няма нищо по-велико на света от това заключение. Но не, Донда се зае да пише методиката и теорията на Сътворението!

Да си призная, най-много ме потресоха думите, които каза през нощта преди експедицията за тютюна. Пиехме мляко от кокосови орехи, ферментирало по рецептата на стария Марамоту — ужасна помия, която все пак консумирахме, защото ни беше жал за труда, положен за приготвянето ѝ. Не всичко предишно беше толкова лошо — да вземем например уискито... И ето, след като оплакна устата си с изворна вода, професорът каза:

— Йона, помниш ли деня, когато ме нарече шут? Виждам, че помниш. Аз ти отговорих тогава, че съм станал шут в очите на научния свят, когато измислих магическата същност за сварнетиката. Но ако ти беше погледнал внимателно целия ми живот, би забелязал още по-голяма бъркотия и хаос, чието име е тайна. В моята съдба всичко е било надолу с главата. Аз целият съм произлязъл от случайности, недоразумение — това е истинското ми име. В резултат на грешка създадох сварнетиката, защото телеграфистът сигурно беше преиначил думите, които е употребил непознатият ми, но незабравим полковник Друфуту от кулахарската полиция. Бях сигурен в това още от самото начало. Но аз не се опитах да поправам телеграмата, не, аз направих значително повече — приспособих към грешката своята дейност, която, както виждаш, имаше известни последици. Какво се получи? Някакъв тип, появил се на бял свят поради грешка, с нелепа кариера, омотан в кълбо от африкански недоразумения, изведнъж открива откъде се е появил светът и какво ще стане с него? О не, скъпи мой!

Прекалено много лапсуси. Значително повече, отколкото са нужни, за да се изведе нов закон. Не е нужно да се преразглежда това, което е пред очите ни, необходима е само нова гледна точка. Погледни еволюцията на живота. Преди милиарди години се появили праамеби. Какво са умеели те? Да се повтарят. По какъв начин? Благодарение на устойчивостта на наследствените черти. Ако наследствеността действително е безпогрешна, и досега на Земята нямаше да има нищо друго освен амеби. А какво е станало? Просто грешки! Биолозите ги наричат мутации. Но какво друго освен грешка на природата е мутацията? Недоразумение между родителя-донор и потомъка-приемник.

По образ и подобие своему — да, но не и по точност! Не стереотипно! И тъй като подобие то непрекъснато се е променяло, са се появили трилобитите, гигантозаврите, секвоите, козите, маймуните и накрая ние.

Но нали именно така се е формирал и моят живот! Поради недоглеждане съм се появил на този свят, случайно съм попаднал в Турция, оттам случайността ме захвърли в Африка. Наистина аз непрестанно съм се борил, както плувецът се бори с вълните, но въпреки всичко вълните ме носеха, а не ги ръководех аз... Разбираш ли? Ние, скъпи мой, недооценяваме творческата роля на грешката като фундаментална категория на бита. Но недей разсъждава манихейски. По мнението на тази школа бог сътворява хармонията, на която сатаната непрекъснато слага крак. Не е така! Ако намеря тютюн, ще допиша последния раздел в книгата за философските течения, а именно онтологията на апостазата или теорията на битието, което се крепи върху грешката, отпечатва грешка върху грешка, движат го грешките, твори от грешките — и в края на краищата се превръща в съдба на Вселената.

Така каза професорът, стегна се и изчезна в джунглата, а аз останах да чакам завръщането му, държейки в ръце последния „Плейбой“, от корицата на който ме гледа секс-бомба, разоръжена от Закона на Донда, гола, като истина.

[1] Affidavit — писмено показание под клетва (англ.) ↑

[2] Не прави това! (англ.) ↑

[3] Майката винаги е известна (лат.) ↑

[4] Съгласен ли сте да заемете длъжността професор по сварнетика в Кулахарския университет десет килодолара годишно. Молим отговорете незабавно полковник Друфуту Ламблин Бамблин Драмблия от полицията за сигурност. ↑

[5] Изчезна душата, роди се атомът! (лат.) ↑

[6] Познах естеството на нещата (лат.). С обратната божа сметка е създаден светът. Искрено Ваш Донда (англ.) ↑

[7] „Въведение в Сварнетиката, или Изследване върху общата технология на сътворяването на светове“ (англ.). ↑

Публикувано в списание „Наука и техника“, броеве
47,48,49,50,51/1988 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.